

UTSIKT VÄRMLAND

Hirsodling i Värmland sid. 6–7

Lillerud fortsätter att satsa på miljöåtgärder sid. 8–9

Utsikt Värmland – från fyra nummer till två sid. 2

UTGIVARE

Länsstyrelsen Värmland
651 86 Karlstad
010-224 70 00
varmland@lansstyrelsen.se

ANSVARIG UTGIVARE

Elin Nystrand 010-224 74 94
elin.nystrand@lansstyrelsen.se

REDAKTION

Åsa Enefalk
Jan-Olov Högberg
Pernilla Malmberg
Kajsa Kupiakova
Sandra Svartvik

FORMGIVNING

Advant

BILDER

Länsstyrelsen Värmland
(om inget annat anges)

ILLUSTRATIONER

Mostphotos
(om inget annat anges)

TRYCK

Taberg Media Group AB

UPPLAGA 3 950 ex

ISSN NR 0284-6845

PUBL.NR 2023:16

Europeiska jordbruksfonden
för landsbygdsutveckling. Europa
investerar i landsbygdsområden

Medfinansieras av
Europeiska unionen

TIDNINGEN FÖR LANTBRUK OCH LANDSBYGD I VÄRMLAND

Utsikt Värmland vänder sig till lantbrukare och andra som är intresserade av landsbygdsfrågor i Värmland. Tidningen ges ut fyra gånger per år och produceras delvis med pengar ifrån landsbygdsprogrammet 2014–2020 och den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027. Första numret gavs ut 1993.

Det är gratis att prenumerera. Vill du börja prenumerera eller uppdatera dina kontaktuppgifter? Skicka ett mejl till utsikt.varmland@lansstyrelsen.se.

Utsikt Värmland – från fyra nummer till två

Från och med nästa år kommer det ske förändringar när det gäller tidningen Utsikt Värmland. Framst handlar det om att antalet nummer per år kommer att ändras från fyra till två. Utöver det kommer vi också att se över vilket innehåll som passar bäst i tidningen och vilket innehåll som lämpar sig bättre för vårt digitala nyhetsbrev.

I årets nummer har vi uppmärksammat att tidningen Utsikt Värmland nu funnits i 30 år. Vår upplevelse är att ni läsare fortfarande anser att det är en värdefull informationskanal, och det tycker vi är jätteroligt! Därför vill vi självklart fortsätta att ge ut Utsikt. En hel del har dock hänt under tiden som tidningen funnits och därför anser vi att det är läge att se över hur vi gör detta på bästa sätt.

Tidning och nyhetsbrev

Sedan 2021 har vi gett ut Utsikt nyhetsbrev som ett komplement till tidningen. Anledningen till att vi lanserade den digitala kanalen var att vi på senare år sett ett ökat behov av att gå ut med information mellan tidningens nummer. Efter att ha jobbat med båda produkterna parallellt under några år kan vi konstatera att behovet av en snabbare informationskanal kvarstår, samtidigt som det är tydligt att viss typ av innehåll passar bättre i tidningsformat.

Att testa att gå från fyra till två tidningar per år är en del av arbetet med att utveckla båda kanalerna. Det ska förhoppningsvis ge oss bra förutsättningar att fylla båda produkterna med innehåll som känns både relevant och intressant för er läsare.

Era synpunkter är viktiga

Era synpunkter är viktiga för att vi ska kunna leverera bra innehåll. Därför får ni gärna höra av er, det gäller dels om ni har synpunkter på vad som passar bäst i respektive kanal, dels om ni har andra synpunkter på innehållet. Skicka dina synpunkter till mejladressen som finns i rutan nedan.

Prenumerera på Utsikt nyhetsbrev

Om du inte vill gå miste om information är nyhetsbrevet ett viktigt komplement till tidningen. Har du ännu inte anmält dig som prenumerant? Passa på att göra det nu!

Du kan anmäla dig på vår webbplats eller genom att mejla utsikt.varmland@lansstyrelsen.se. Skanna QR-koden för att nå webbsidan med anmälningsformuläret.

Jordbrukarstöd

Vanliga fel inom grundvillkoren 2023

Länsstyrelsen genomför årligen ett antal grundvillkorskontroller på lantbruksföretag. Ibland hittar vi brister som kan innebära att stödsökare inom jordbrukarstöden får procentuella grundvillkorsavdrag på sina stödutbetalningar. Grundvillkor är det som förut hette tvärvillkor.

En av de vanligaste bristerna som vi hittat 2023 är bristande journalföring vid behandling med olika veterinärmedicinska preparat. Det gäller till exempel användande av avmasknings- och avlusningsmedel, sintidsbehandlingar och behandlingar med selen. Alla behandlingar i syfte att behandla eller förebygga ska journalföras även om medlet inte har någon karenstid.

Vi har även upptäckt brister där produktionen berörs av nitratdirektivet. Nitratdirektivet gäller i de delar av Värmland som är utpekade som nitratkänsliga områden. Bristerna har bland

annat varit att det saknats beräkning av grödans behov av kväve, att lagringsutrymmet för stallgödsel varit otillräckligt eller att det saknats beräkning av lagringsbehovet för stallgödsel. Behöver du hjälp med detta kan du exempelvis ta hjälp av en rådgivare. Det finns också mallar tillgängliga hos Jordbruksverket som kan användas vid beräkningarna.

Du hittar områden som är utpekade som nitratkänsliga i Länsstyrelsens karttjänst VISS (viss.lansstyrelsen.se). Skriv "Känsliga jordbruksområden" i sökfältet för att hitta dem.

Nedan framgår andra brister som vi hittat:

- Ofullständig dokumentation av köpt eller levererat foder. Oftast är det leveransdatum som saknas.
- Dokumentation av levererat foder i form av bete till andras djur saknas. Det krävs både när du låter dina djur beta på andras marker och när du upplåter dina marker åt andras djur.
- Spannmål har lagrats så att det kunnat kontamineras av till exempel fåglar eller andra skadedjur. Lagringsutrymmen för spannmål ska ha täta väggar, portar och fönster. Portar och fönster ska även hållas stängda. Vid förvaring av spannmål till livsmedel ska lagring ske i täckt behållare om förvaringen sker i mer än några dagar.
- Dokumentation av fasta och anpassade skyddsavstånd har saknats i journalföringen vid användande av växtskyddsmedel (sprutjournalen).
- Beslut från Jordbruksverket om godkännande av växtskydds sprutan har inte funnits tillgängligt vid kontroll.

Viktigt om du sökt stöd för särskild skötsel

Har du ansökt om åtagande för betesmarker och slätterängar med särskild skötsel 2023? Då kan det tyvärr hända att du får en utbetalning som vi kommer att kräva tillbaka delar av senare. Detta beror på att vi inte har hunnit besöka alla marker.

Under 2024 kommer din mark troligen att få ett besök. Om markklassen då bedöms ha allmänna värden, kan det leda

till att du måste återbetala skillnaden i ersättning mellan särskild och allmän skötsel.

Du som är berörd kommer att få mer information i ditt förslag till markklassbilaga. Det skickas ut innan ditt åtagande beslutas. Om du har frågor angående ditt åtagande eller dina utbetalningar är du välkommen att höra av dig till oss handläggare.

Har du frågor eller funderingar? Då når du oss enklast genom att ringa En-Väg-In på 0771-67 00 00. Du kan också mejla jordbrukarstod.varmland@lansstyrelsen.se

Förändringar och tips vid ansökan om investeringsstöd!

Har du planer på att söka investeringsstöd under 2024? Nedan finns information om förändringar och andra viktiga saker du behöver tänka på. Dessutom framgår vilka ansökningsperioder som gäller för de olika stöden.

Inför 2024 sker en viktig förändring vad gäller bedömningen av ansökningarna. Urvalskriterierna som styr vilka ansökningar som får stöd kommer att förändras. För att få rätt nyckeltal i ansökan så är det därför viktigt att du alltid använder den senaste versionen av Urvalsmallen för beräkning av ekonomiska nyckeltal för aktuellt stöd. Du hittar mallarna på jordbruksverket.se.

Andra förändringar är att det under 2024 också kommer att gå att söka stöd för Täckdikning och Kalkfilterdiken. Stöd för torkning och lagring av skörd kommer däremot gå att söka igen först 2025.

Viktigt att tänka på vid ansökan om stöd

- Redogör tydligt för dina beräkningar i urvalsmallen och bifoga bakomliggande kalkyler eller beräkningar. Redovisa exempelvis avkastningsnivå, slaktvikt eller andra faktorer som påverkar dina beräkningar.
- Söker du på faktiska kostnader ska du alltid redovisa två offerter från olika leverantörer för respektive utgiftspost.
- Skicka in rätt ansökan under rätt ansökningsperiod. Ansökningar som kommer in utanför en ansökningsperiod kan inte beviljas stöd.

- Ange dina kontaktuppgifter som e-post och mobilnummer i ansökan, detta underlättar vår kommunikation när vi handlägger din ansökan.
- Gå alltid in på jordbruksverket.se för att ladda ner den senaste versionen av Urvalsmallen för beräkning av ekonomiska nyckeltal för aktuellt stöd.

Har du frågor om investeringsstöden? Då kan du mejla till [landsbygdsstod.varmland@lansstyrelsen.se](mailto:varmland@lansstyrelsen.se). Du kan också nå oss via vår växel 010-224 70 00

Ansökningsperioder för investeringsstöden under 2024

Stöd	Ansökningsperiod	Fördelad budget för ansökningsomgången (miljoner kronor)
Djurstallar eller inhyssningssystem	1 januari till 31 mars	20
Startstöd	1 januari – 30 november	1,8
Diversifiering till annat än jordbruk	1 januari till 31 augusti	1,6
Täckdikning	1 april till 30 juni	6
Kalkfilterdiken	1 april till 30 juni	1,2
Växthus och odlingstunnlar	1 april till 30 juni	2,5
Energiskog	1 september till 30 november	Ej fastställd
Minskad ammoniakavgång	1 september till 30 november	Ej fastställd
Utrustning/ny teknik	1 september till 30 november	Ej fastställd
Vattenvårdsåtgärder	Löpande under hela året	13,5*
Bevattningsdammar	Löpande under hela året	Nationell avropspott
Torkning och lagring av skörd	Går att söka igen under 2025	-

* Total budget för hela perioden

Uppdaterad information om aktuella ansökningsomgångar finns alltid på vår webbplats lansstyrelsen.se/varmland/! Gå in under **Natur och landsbygd – Stöd till jordbruk och landsbygd** eller skanna QR-koden nedan. Välj sedan det stöd du är intresserad av.

Observera att flera av stöden som finns med i tabellen är stödriktningar inom Investeringsstödet för ökad konkurrenskraft.

Ny rådgivning om våtmarker för biologisk mångfald

Från och med i år erbjuder Länsstyrelsen ny gratis rådgivning om hur du anlägger eller restaurerar en våtmark. Målet är att Värmland ska få fler våtmarker som gynnar den biologiska mångfalden i jordbrukslandskapet.

De flesta känner nog till att åkermark behöver dräneras för att fungera väl. Samtidigt talas det allt mer om våtmarker och om hur viktiga de är. En våtmark är ju motsatsen till en väl-dränerad mark, så hur hänger det här ihop?

Förklaringen är att god dränering gynnar vissa växter – framför allt de växter som vi odlar och äter. Mark med dålig dränering gynnar andra växter, och även andra former av liv. I våtmarker hittar vi

till exempel bakterier som omvandlar läckande kvävegödsel till luftkväve, så att vi slipper övergödning. Där växer vattenväxter och mossor som bidrar till att minska klimatuppvärmningen genom att de tar upp koldioxid från luften och binder den i sina stjälkar och blad. Dessutom finns där grodor och våtmarksfåglar, som riskerar att utrotas eftersom så många blöta miljöer har dikats ut. Våtmarker kan också skydda mot översvämning. Vid stora regn är det bra om vattnet hamnar i våtmarker och

Om du är medlem i Greppa Näringen kan du fortfarande få rådgivning om du vill anlägga eller restaurera en våtmark där huvudsyftet är att dämpa urlakning av kväve och fosfor.

Vill du veta mer om rådgivning via Greppa Näringen, kontakta Kajsa Kupiakova på 010-224 72 67.

sakta silar ner till grundvattnet, istället för att genast rusa ut i åar och älvar.

För att lyckas väl med att anlägga en våtmark är det viktigt att samla in så mycket kunskap som möjligt. Just nu finns chansen att få rådgivning för dig som vill anlägga eller restaurera en våtmark där huvudsyftet är att gynna biologisk mångfald. För att ta del av rådgivningen måste du vara lantbrukare och du måste bedriva din jordbruksproduktion i områden där en våtmark bedöms ha förutsättningar att gynna arter eller naturtyper knutna till våtmarker. Sedan tidigare finns möjlighet för dig som är medlem i Greppa näringen att få rådgivning kring våtmarker med huvudsyfte att minska läckaget av växtnäring.

Den nya rådgivningen besvarar frågor som: Var passar det bäst med en våtmark på din mark? Hur ska våtmarken se ut för att gynna olika djur och/eller växter? Hur stor ska den vara?

Om du är intresserad av att få rådgivning om anläggning av våtmark, hör av dig till någon av oss. Vi kan behöva göra ett urval bland alla intresserade eftersom det är ett begränsat antal som kan få rådgivning.

Kontaktpersoner:

ÅSA ENEFALK
010-224 74 46
ASA.ENEFALK@LANSSTYRELSEN.SE

ELENA JONSSON
010-224 72 75
ELENA.JONSSON@LANSSTYRELSEN.SE

MARIA SUNDQVIST
010-224 72 74
MARIA.SUNDQVIST@LANSSTYRELSEN.SE

Häradskartan från 1890-talet visar hur Ämtan rinner genom landskapet nedanför Selma Lagerlöfs Märbacka. De gröna ytorna närmast Ämtan var våtmarker på Selmas tid. Här tog man hö. Idag är dessa marker dränerade och brukas som åker. En rik miljö med fåglar, grodor och slättergynnad flora har bytts mot möjligheten till livsmedelsproduktion. Så här ser det ut på väldigt många platser, och på några av dessa passar det att återigen skapa en våtmark. Foto: © Lantmäteriet

Hirsodling i Värmland

Kan hirs odlas i Värmland? Det har Erik Gustafsson i Skårebol, Kil svaret på. Han har i år testat att odla hirs. Hirsens skördades i mitten av oktober och både frön och halm har tagits tillvara. Grödan har växt bra under sommaren, trots svår torka i början av säsongen och sedan alldeles för mycket regn.

Hirs är samlingsnamnet för en grupp småfröiga gräs som odlas likt spannmål till livsmedel och djurfoder. Hirs var en av de första grödorna som människan började odla. Grödan tros först ha odlats söder om Sahara och i Asien redan för 7 000 år sedan. Man har även funnit bevis på att hirs odlats i Skandinavien under bronsåldern då klimatet var varmare. När sedan järnåldern kom och det blev kallare blev hirsens utkonkurrerad av grödor med större avkastning.

Ekologisk glutenfri odling

Hirsodling är väldigt ovanligt i Sverige och det finns förutom Eriks odling bara någon enstaka producent till. Erik har en

glutenfri odling och berättar att han vill få in fler grödor för att diversifiera sin produktion. Därför provodlar han hirs i år. Genom hans odling av glutenfri havre och bovete har han fått kontakt med några tyskar och de frågade om han skulle vilja prova att odla vipp-hirs. I år odlar han därför 25 hektar vipp-hirs på två olika skiften.

Hirs är glutenfritt och en bra källa till protein, fibrer och flera viktiga mineraler. Den innehåller mycket järn och är även rik på magnesium, zink, kalcium och kalium. Hirs har också ett högt innehåll av B-vitamin. Hirs kan vara ett högkvalitativt djurfoder och kan utfodras både färskt och torkat.

Det finns flera olika varianter av hirs och benämningen står ofta för flera närbesläktade växtarter. De vanligaste arterna av hirs är pärlhirs, kolvhirs, vipp-hirs och prydnadsgräs. Teff har mindre frön än andra hirs-sorter, men anses ibland vara en typ av hirs.

Hirsutsäde är inte så lätt att få tag på. Till Eriks odling fick det beställas från en österrikisk firma. Det finns svenska utsädesfirmor som säljer hirs, men då anger de oftast inte vilken sort det är. Ofta är hirsens tänkt som mellangröda och då spelar sorten mindre roll. Eftersom Erik ville skörda hirsens och ta tillvara den, så ville han veta vilken sort det var för att kunna anpassa odlingsåtgärderna.

Odlingen

Hirs är en tålig och kravlös gröda och har varit ett viktigt livsmedel där odlingsförhållandena är svåra. Grödan växer nämligen bra både under torra och blöta perioder, vilket beror på deras djupa rot-system. Hirs är, liksom majs, en så kallad C4-växt. Det innebär att den har utvecklat speciella egenskaper för att bibehålla fotosyntes och därmed tillväxten utan att förlora så mycket vatten. Det är också en orsak till att den klarar torka bra. Den fungerar även att odla på näringsfattiga jordar och grödan är resistent mot många sjukdomar, vilket gör att hirsens passar bra inom ekologisk odling. Hirs kräver värme för att gro och utvecklas och den är känslig för frost. Optimal såtemperatur för hirs är över 20 °C, vilket gör att det först i slutet av maj, början av juni kan bli aktuellt att så. Erik berättar att han sådde hirsens den 27 maj och då var det väldigt torrt. På grund av torkan såddes grödan ganska djupt, cirka 4 centimeter. Det var för att fröna skulle få lite fukt, i vanliga fall rekommenderas ett såddjup mellan 1,5-2 centimeter. Hirsens trivs bäst på lätta eller mellantunga jordar. Kväve är oftast det näringsämne som begränsar tillväxten, så det behöver finnas i tillräcklig mängd.

Erik gjorde ett eget mindre gödslingsförsök med hirsens. Det han kunde se var att en högre mängd gödsel ledde till att grödan lade sig ner och det verkade också som att det tog längre tid för den att mogna. Slutsatsen av det lilla försöket blev: kvävegödsel inte grödan för mycket!

En fördel med hirs är att den har en kort växtsäsong, för vissa sorter endast 60 dagar. Det är väldigt kort jämfört med vete och majs som mognar på 100-150 dagar. Erik odlade sorten Kornberger och den hade enligt sortinformationen en växtperiod på 90 dagar, men för att den skulle hinna mogna behövdes 135 dagar.

– Kanske hade den behövt mer sol-dagar för att växa och mogna snabbare. Det verkar som svårigheten med att odla denna gröda här är att få den att hinna mogna i tid, säger Erik.

Hirs tycker om sol, därför bör den sås på en plats med minst 5-6 timmar solljus per dag.

Eftersom hirs har en så kort växtperiod så kräver den inte så hög fuktighet och kan växa där andra spannmålsgrödor dör. Vipp-hirsens har inga kända växtsjukdomar och används därför gärna i ekologisk

produktion i Centraleuropa. Hirsens är redo att sköras när fröna i den övre halvan av vippan är mogna. Frön i den nedre delen av vippan kan fortfarande vara i degmognad, men den gröna färgen ska ha försvunnit. Stammen och bladen kan fortfarande vara gröna.

När det kom några frostnätter hos Erik gjorde det att grödan slutade växa och hirsens mognade. Den 18 oktober var det dags för skörd. Normalt sett brukar man räkna med en skörd runt 1-3 ton per hektar. Erik uppskattar att han fick in 1,4 ton per hektar. Halmen togs tillvara och ska användas som både foder- och ströhalv till kvigor. Trots att de tog en hög stubb så blev det ändå ca 12 balar halm per hektar.

Fördelar och nackdelar med hirsodling

– Utsädet var svårt att få tag på och det var dyrt att köpa, men efter årets skörd kommer jag behålla en del till utsäde för kommande år och då blir produktionskostnaden lägre, säger Erik.

Fördelen med hirs är att den inte kräver så mycket gödsel och att den konkurrerar ut ogräs bra när den väl kommit igång att växa. Det är också en bra gröda i växt-

följden eftersom den inte uppförkar några växtföljdssjukdomar.

– I år var det ett väldigt svårt växtodlingsår, först var det alldeles för torrt och sedan kom det alldeles för mycket regn, berättar Erik. Ett mer normalt år kanske hirsens växt ännu bättre. Det är en bra gröda om man kan få avsättning för både frön och halm. Jag kommer troligen att testa att odla hirs igen, nu när jag även har utsäde, men det är viktigt att jag hittar en köpare.

PETRA UMLAND

010-224 72 76

PETRA.UMLAND@LANSSTYRELSEN.SE

Länsstyrelsen i Värmland driver ett projekt som kallas Nya grödor och produkter. Det är en fortsättning på projektet Nya grödor och syftet är att få mer kunskap om odling, hantering och marknad för grödor som till exempel gräart, linser, sötlupin och quinoa. Förhoppningen är att den värmländska produktionen och produkter av dessa grödor ska öka.

Skördade frön från hirs. Fröna kan användas i matlagning, de kan bland annat användas i gröt, vegetariska biffar, soppor, sallader och gratänger. Foto: Erik Gustafsson

Mogna vipp-hirs som snart ska tröskas. Foto: Erik Gustafsson

Lillerud fortsätter att satsa på miljöåtgärder

I år firar Utsikt 30 år. Det uppmärksammar vi genom att följa upp några artiklar från tidigare år. I nummer 3 från 1999 kunde vi läsa om Lillerudsgymnasiet och olika miljöåtgärder som skolan arbetade med. Då var Bengt Wärnbäck driftledare och idag när vi besöker skolan och pratar med Kristian Fjellström, driftledare sedan 2011, visar det sig att mycket har hänt under åren. Utvecklingen av skoljordbruket pågår ständigt och miljöarbetet är fortfarande viktigt.

Förutom konventionell och ekologisk växtodling så bedriver skolan också mjölkproduktion och smågrisuppfödning. De har även hästar och en mindre besättning med får. Utbildningar som Lillerud erbjuder är djurvård, hästhållning, lantbruk och naturvetenskap.

Minskning av ekoarealen

År 1999 hade skolan cirka 200 hektar jordbruksmark varav 90 hektar odlades ekologiskt. Det fanns också planer på att ställa om mjölkproduktionen till eko. Idag ser det lite annorlunda ut och arealen uppgår till 425 hektar varav cirka 225 hektar arrenderas. Arealen som odlas ekologiskt har sjunkit till cirka 40 hektar.

– Att vi har minskat den ekologiska odlingen beror främst på svårigheter att hantera ogräsen på mulljordarna, förklarar Kristian. Vi brukade låna in en radhacka och funderade även på att köpa en egen men i stället valde vi att minska den ekologiska odlingen och koncentrera den till arrendemarkerna i Ris, Vålberg, som odlats ekologiskt i många år. Ett annat problem var att havren brukade växa sig för stark och lägga sig ner. Annars är ju det en fördel med mulljordar vid ekologisk odling. Att jordarna levererar mycket kväve till grödan.

Många olika grödor

Växtföljden består av flera olika grödor såsom höstraps, höstvetete, ärtor, vår- och höstkorn, havre och slätter- och betesvall. Utöver den vanliga växtföljden har de

även testat att odla lite mer udda grödor genom åren. Förra året var de med i samarbetsprojektet Nya grödor och odlade små arealer av gråärt, sötlupin, quinoa och linser. Nytt för i år är att de har ekologisk vitklöverfröodling.

Värmländskt lantvete

För 8 år sedan började skolan testodla den gamla kulturspannmålssorten värmländskt lantvete.

– Vi började med en liten påse som vi sådde för hand, berättar Kristian. Vi skördade genom att slå med lie. I år har vi sått cirka 2 hektar och en del behåller vi som utsäde till nästa år.

Värmlandsvetete mals i Ölseruds kvarn på Värmlandsnäs och en del av mjölet används

i köket på Lillerud. Norra Sanna Bageri använder också mjölet i sin verksamhet.

– Det blir väldigt gott bröd att baka med värmländskt lantvete!

En fördel med gamla kulturspannmål är att de djupa rötterna tar upp mycket näringsämnen ur jorden och gör kärnorna extra näringsrika. De djupa rötterna gör dessutom sorten vinterhärdig och tålig mot torka. En risk med höga strån är liggsäd vilket skolan märkte av ett år när värmlandsvetete fick lite för hög kvävegiva.

Optimerad gödsling

Att göra växtnäringsbalanser för att följa upp gårdens växtnäringsutnyttjande är något Lillerud arbetat med länge och fortsätter med. Även att sprida gödseln med bra teknik för att minska näringsförluster till omgivningen.

– Det finns tankar på att bygga en satellitbrunn intill arrendemarkerna i Edsvalla för öka lagringskapaciteten, berättar Kristian. Det skulle göra det enklare att sprida gödseln på en större del av åkerarealen och möjliggöra gödsling vid en mer optimal tidpunkt. På sikt vore det idealt

Eleverna på lantbruksinriktningen är en viktig del i produktionen och de är med och gör allt från vårbruk, skörd och höstbruk. Foto: Lillerudsgymnasiet

att kunna pumpa ut gödseln och slippa köra med tunnan.

Fosfordammar och bevattning

För cirka 10 år sedan anlades två mindre fosfordammar. Placeringen av dammarna valdes så att vatten från de ovanliggande rasthagarna skulle passera dammarna innan det fortsätter ut i Ävjan och senare Norsälven. De har även funderat en del på att anlägga en så kallad kombidamm som kan ha flera syften, till exempel näringsretention i kombination med bevattning.

– På delar av fälten är grundvattnet nära markytan och trycker upp, säger Kristian. Om vi kunde samla upp det överskottet i en damm i stället för att bara låta det rinna ut över fälten vore det bra. Under torkan 2018 tänkte vi extra på bevattning när kostnaderna för foder och halm blev väldigt dyra. Framför allt att kunna bevattna betesvallarna till korna så vi alltid har foder. Då kan vi underhålla den arealen vi har i stället för att försöka få tag i mer areal som egentligen bara behövs vissa år.

Rådgivning via Greppa näringen sedan 2016

Lillerud har fått flera rådgivningar via Greppa näringen bland annat kring dränering, foderstat för mjölkkor, kvävestrategi samt precisionsodling.

– Jag tycker framför allt att det är ett bra bollplank, berättar Kristian. Det är alltid bra att kunna tänka högt och bolla olika frågor med en utomstående och få lite nya tankar och idéer.

Övriga miljöåtgärder som de genomför är skyddszoner längsmed vattendragen där de sått in särskilda fröblandningar för att gynna pollinatörer och vilt. Markkartering görs enligt rutin och används främst som underlag vid kalkning.

– Vi funderar även på att använda den för styrfiler för kaliumgivor till vallarna, berättar Kristian.

En annan miljöåtgärd är att de värbearbetar cirka 50 hektar.

– Det gör vi främst på mulljordarna eftersom de lämpar sig bra till det, fortsätter Kristian. Vi har även testat att så fånggröda men det har varit svårt, särskilt på mulljordarna. Där har fånggrödan vuxit sig så stark att det blivit svårt vid tröskningen och även när halmen ska bärgas.

Planer för mjölkladugården

År 1999 fanns tankar på att ställa om mjölkproduktionen till eko. Mjölkkorna finns kvar på skolan men hålls fortfarande konventionellt.

– Ladugården är från 70-talet och vi har planer på att förnya den, berättar Kristian. Den är fin och modernt byggd med stomme i limträ och hög taknock. Vi går i tankarna att behålla byggnaden men förnya inredningen och satsa på en lösdrift med en robot. Vi har haft väldigt bra möten med den värmländska koklubben som varit väldigt engagerade och bidragit med massor av kunskap, erfarenheter och kontakter, vilket är jättekul! Det känns

viktigt att mjölkproduktionen är kvar på skolan. Det är ändå hjärtat i lantbruket och bidrar med så många andra delar som synliggör lantbruket, till exempel betesvallar, ungdjur och vallproduktion.

KAJSA KUPIAKOVA

010-224 72 67

KAJSA.KUPIAKOVA@LANSSTYRELSEN.SE

Värmländskt lantvete odlades i Värmland fram till början av 1900-talet och kallas till vardags "värmlandsvete". Foto: Lillerudsgymnasiet

greppa näringen

Lillerud har en egen flytgödseltunna med släpslang men lejer ibland in en Bomech-ramp som gör en lättare ytmyllning av gödseln. Foto: Lillerudsgymnasiet

Klövträngsel vid den skogliga buffén

Förvaltningen av klövvilt i Värmland står inför många utmaningar. Växande stammar av andra klövviltsarter än älg innebär att vi har fler klövvilt att ta hänsyn till. Ökat antal arter och individer leder till ökad konkurrens mellan dem och till högre betestryck i skogen. Samtidigt finns det både förutsättningar och möjligheter för att uppnå en hållbar förvaltning.

Vi som arbetar med klövviltförvaltning har en svårare uppgift idag än tidigare. Vi har fått fler klövvilt att ta hänsyn till då stammarna av kronhjort och dovhjort ökar. Dohjorten finns främst lokalt i de södra och östra delarna av länet medan kronhjorten är ganska vanlig över större delen av Värmland. Förutom kronhjort och dovhjort har vi relativt täta stammar av rådjur och älg, dock med en stor lokal variation.

Med flera klövviltsarter och på sina håll täta stammar blir betestrycket på skogen hårt och konkurrensen mellan de olika hjortdjuren blir tuff. Foderresurser som lövsly, bärris samt örter är eftertraktade av samtliga hjortvilt och konkurrens om dessa tvingar älgen att beta mer på unga tallar.

Vidare har landskapet präglats av ett skogsbruk där granen tagit över mer och mer på bekostnad av tallen. Den andel tall som finns utsätts därför för ett högre betestryck.

Ny forskning visar att det finns åtgärder för att minska betestrycket på tallen. De slutsatser som forskarna från Sveriges Lantbruksuniversitet kommit fram till har mynnat ut i ett antal rekommendationer till klövviltförvaltningen.

1. Det är viktigt att se till att det finns god tillgång till alternativt foder till exempel bärris och ljungväxter.
2. Om den totala tätheten av klövvilt ökar, kommer det tvinga älgen att äta mer tall.

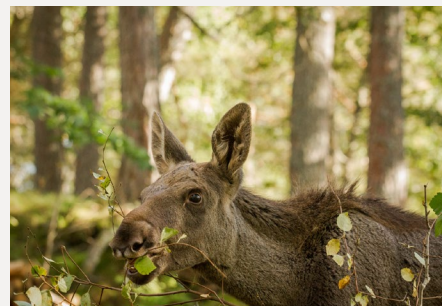
3. Öka mängden tallfoder – eftersträva tallföryngringar med hög täthet av plantor.
4. Det går att minska mängden klövviltsskador genom att välja grödor med omsorg och genom skrämrelåtgärder. Detta betyder mer än tätheten av klövvilt på landskapsnivå.
5. Flera analyser bekräftade att både fodertillgång och de totala klövvilttätheterna påverkar effekterna på skogs- och jordbrukslandskapen.

Referens: Adaptiv sam- och flerartsförvaltning av klövvilt- Gemensam rapport för forskningsprojekten Beyond Moose och Governance, RAPPORT 7108 | MAJ 2023, Naturvårdsverket

MAGNUS NYSTRAND

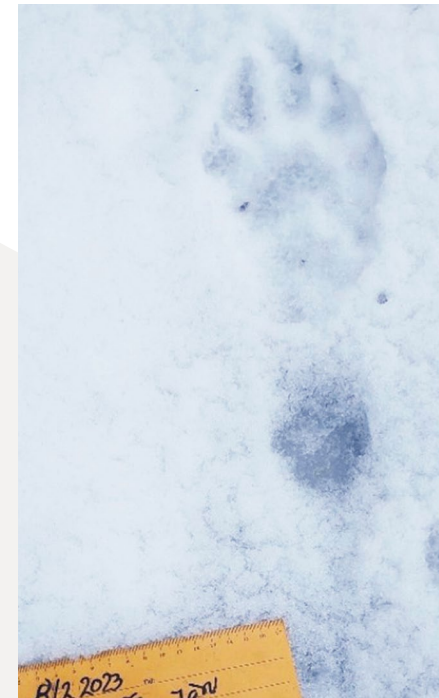
010-224 72 54

MAGNUS.NYSTRAND@LANSSTYRELSEN.SE

De fyra hjortdjuren älg, rådjur, kronhjort och dovhjort finns alla i Värmland och konkurrerar om fodret i landskapet, bland annat det värdefulla bärriset.

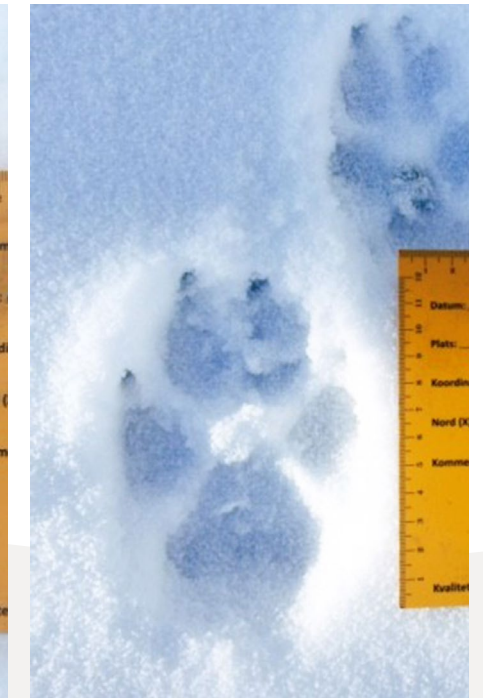
Rovdjursinventeringen har startat – rapportera mera!

Spår av järv. Kännetecken: asymmetrisk spårstämpel och till skillnad från varg och lodjur har järv fem tår. Spårstämpels längd: 10-14 cm (framfot inkl. häl). Foto: Margareta Åkerman

Spår av lodjur. Kännetecken: asymmetrisk spårstämpel där en av de fyra tårna är längre fram än övriga, sällan synliga klomärken. Spårstämpels längd: 7-10 cm Foto: Elisabeth Hansson

Spår av varg. Kännetecken: symmetrisk spårstämpel, fyra tår där klorna oftast är synliga. Spårstämpels längd: 7-11 cm Foto: Elisabeth Hansson

Inventeringen av varg och lodjur har pågått sedan början av oktober. För att vi ska få ett så bra resultat som möjligt är observationer från allmänheten viktiga. Vi tar därför tacksamt emot alla rapporter!

Varje år inventerar Länsstyrelsen de stora rovdjuren lodjur och varg. Inventeringen påbörjas alltid den 1 oktober. Länsstyrelsen inventerar även järv och kungsörn årligen. Inventeringssäsongen för dessa arter börjar den 1 februari.

Inventeringen ligger till grund för en uppskattning av populationernas storlek och även för förvaltningsåtgärder. Rapporter från allmänheten är en viktig del i arbetet med inventeringen då det ger ett säkrare resultat och sparar resurser. Rapporter om observationer (spår, spillning, djur, kadaver) är alltid välkommet.

Vi rekommenderar att du använder Skandobs när du rapporterar. Det finns både som en mobilapp och på webben. Du behöver registrera dig som användare för att använda verktyget. Appen är smidig att använda eftersom du kan rapportera observationer direkt på platsen du hittar dem. När du skickar in rapporten kommer koordinater för din aktuella plats med och du kan också lägga till bilder från platsen. När en rapport kommer in får berörd fältpersonal ett sms med information. Snabb rapportering är ofta en förutsättning för att personal ska hinna kolla upp inkomna rapporter innan vädret rensar

undan det som observerats. Det går även bra att rapportera via telefon eller e-post till vilt.varmland@lansstyrelsen.se.

DAVID HÖÖK
INVENTERINGSSAMORDNARE
010-224 72 56
DAVID.HOOK@LANSSTYRELSEN.SE

Skandobs är utvecklat i samarbete mellan Rovdata i Norge och Naturvårdsverket i Sverige.

Som mottagare av denna tidning finns du med i ett adresregister hos Länsstyrelsen Värmland

Kurser för behörighet att använda kemiska växtskyddsmedel klass 1L och 2L, jordbruk

Grundkurs

För att få använda och köpa kemiska växtskyddsmedel yrkesmässigt krävs tillstånd. Det får man genom att gå en fyradagars grundkurs. Godkänd kurs ger en 5-årig behörighet.

TID: 13, 15, 20 OCH 22 FEBRUARI KL. 09:00-16:00

PLATS: LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND,

VÄXNÄSGATAN 5, KARLSTAD

KOSTNAD: 6200 KR (EXKL MOMS), KURSMATERIAL INGÅR

ANMÄLAN: 8 JANUARI PÅ UTBILDNING.JORDBRUKSVERKET.SE

Behörighetsutbildningar ges med flera inriktningar på olika platser i Sverige eller digitalt. Inriktningarna är jordbruk, växthus/trädgård, park/golf/grönyta/friland och skog. Vill du veta mer gå in på utbildning.jordbruksverket.se där kurser läggs in allt eftersom.

Vidareutbildning

En kurs för dig med behörighet som går ut 2024-05-31. Kursen består av en heldag med obligatorisk närvaro på plats, samt en frivillig instuderingskurs via nätet. Efter godkänt prov ger det dig behörighet för all utomhusanvändning. Om du har en godkänd växthusbehörighet sen tidigare kan du välja att förnya den. Då måste du svara på extra frågor på provet. Du kan välja mellan två olika datum. Det finns speciella utbildningsdagar för dig med specialinriktning. Läs mer nedan!

TID: 6 OCH 7 MARS 2024 KL. 8:30-16:30

PLATS: LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND,

VÄXNÄSGATAN 5, KARLSTAD

KOSTNAD: 3200 KR (EXKL MOMS), KURSMATERIAL INGÅR

ANMÄLAN: SENAST 8 JANUARI PÅ

UTBILDNING.JORDBRUKSVERKET.SE

Mattias Dahlman – ny medarbetare på Lantbruksenheten!

Jag heter Mattias Dahlman och arbetar på Lantbruksenheten sedan i somras. Främst kommer jag att arbeta med handläggning av landsbygdsstöd som till exempel investeringsstöd och startstöd.

Närmast har jag arbetat som handläggare av projektstöd inom Leader samt som projektledare med kvalitetssäkring av vandrings- och mountainbikeleder. Under 10 år drev jag egen växthusodling av färska örter och har bland annat arbetat som näringslivsutvecklare. Man kan säga att jag arbetat med landsbygdsutveckling på olika sätt genom hela mitt yrkesliv.

Jag är hortonom och värmlänning uppvuxen i Ekshärad, bor numera på Hammarö och har en liten gård i Brunskog. Friluftsliv längs stigar och på vatten är en favoritsyssla på fritiden.

